EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES

Hallintovaliokunnalle

12.2.2024

Asia:

EOAK/904/2024 LAUSUNTOPYYNTÖ HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI RIKOSTORJUNNASTA TULLISSA ANNETUN LAIN 3 LUVUN MUUTTAMISESTA

LAUSUNTO

Hallintovaliokunta on pyytänyt kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä laiksi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun muuttamisesta.

Esitän lausuntonani seuraavan.

Ehdotuksen sisällöstä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan Tullin rikostorjuntalain 3 lukuun soveltuvin osin Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 3 luvun, pakkokeinolain 10 luvun ja poliisilain 5 luvun tuoreiden muutosten kanssa yhteneväisiä muutoksia ja lisäyksiä seuraaviin lainkohtiin:

- Televalvontaa ja sen edellytyksiä koskeva Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 4 §:n 1 momentti
- Televalvonnasta päättämistä koskevan Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 6 §:n 4, 5 ja 6 momentit
- Peiteltyä tiedonhankintaa ja sen edellytyksiä koskevan Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 11 §:n 4 momentti
- Teknistä kuuntelua ja sen edellytyksiä koskevan Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 13 §:n 3 momentti
- Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista koskevan Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 21 §:n 2 momentti

- Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistumista koskevan Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 26 §:n 1 momentti
- Menettelyä tuomioistuimessa koskevan Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 44 §:n 3 momentti
- Kuuntelu- ja katselukieltoja koskeva Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 49 §
- Ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevan Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 53 §:n 2 momentti
- Televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttämistä koskeva Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 55 §
- Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittamista koskevan Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 57 §:n 1 momentti
- Viestinnän välittäjän avustamisvelvollisuutta ja pääsyä eräisiin tiloihin koskeva Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 60 §.

Kiinnitän lausunnossani huomiota seuraaviin yksittäisiin muutosehdotuksiin.

Televalvonnan henkilösidonnaisuus

Totean, että olen eri yhteyksissä kuultavana poliisilain ja Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain vastaavien muutosten yhteydessä pitänyt televalvontaluvan muuttamista henkilösidonnaiseksi perusoikeussuojan näkökulmasta ongelmallisena. Tätä olen perustellut erityisesti sillä, että näin kohdehenkilön ja teleosoitteen tai telepäätelaitteen välinen yhteys jää tuomioistuinkontrollin ulkopuolelle.

Perustuslakivaliokunta totesi poliisilain vastaavaa ehdotusta koskevassa lausunnossaan (PeVL 99/2022 vp – HE 275/2022vp, s. 2–3), että kysymys on huomattavasta ja periaatteellisesti merkittävästä muutoksesta perustuslain 10 §:ssä turvatun luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan rajoittamista koskevaan lainsäädäntöön.

Valiokunnan mukaan ehdotettu muutos oli omiaan heikentämään salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöä koskevaa oikeussuojaa. Valiokunta ehdotti, että hallintovaliokunnan tulisi harkita sääntelyn muuttamista luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan paremmin huomioon ottavaksi.

Hallintovaliokunta (HaVM 42/2022 vp – HE 275/2022 vp, s. 5) kuitenkin totesi, että hallituksen esityksessä ei ehdotettu muutettaviksi teletiedonhankintakeinojen edellytyksiä koskevaa sääntelyä tai esimerkiksi sitä, mihin liittymiin tai laitteisiin teletiedonhankintakeinoja voidaan kohdistaa. Kysymys on päätöksentekotason muuttamisesta asiassa, jossa pidättämiseen oikeutetulla poliisimiehellä tai Suojelupoliisin päällystöön kuuluvalla poliisimiehellä on nykyisinkin

vahva asema. Hallintovaliokunta korosti, että ehdotetun sääntelyn mukaan pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen on tehtävä toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai -päätelaitteista erillinen päätös, jossa on nimenomaisesti perusteltava syyt niiden valitsemiselle. Valiokunnan mukaan perusteluvelvollisuus tarkentuu nykyisestä, ja päätös voi olla myös laillisuusvalvonnan kohteena.

Kun lainsäätäjä on hyväksynyt ratkaisun poliisin ja Rajavartiolaitoksen osalta, minulla ei ole ehdotuksen osalta enempää lausuttavaa.

Teknisen laitteen tekninen kuuntelu

Teknistä kuuntelua koskevaan Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 13 §:n 3 momenttiin ehdotetaan muutosta, jonka mukaan Tulli saisi kohdistaa teknistä kuuntelua tekniseen laitteeseen sen sijaintipaikasta riippumatta, jos kuuntelu kohdistuu vain tekniseen laitteeseen, eikä tilaan, jossa laite sijaitsee. Siten tätä ns. näppäimistökuuntelua ei koskisi 2 momentin rajoitus, jonka mukaan teknistä kuuntelua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Perustelujen mukaan (s. 10) ”suojan tarpeen johdosta ei ole normaalisti perusteltua rinnastaa näppäimistökuuntelua asuntokuunteluun.”

Olen tästä jossain määrin eri mieltä. Mielestäni kotirauhan piiriin tunkeutumista on sekin, että ”kuunnellaan” näppäimistöä laitteesta, jota käytetään kotirauhan suojaa nauttivassa tilassa. Voi nimittäin ajatella, että näppäimistöä käytetään samalla tavalla kuin keskustellaankin. Kaikkein yksityisimmiksi koetut asiat tehdään kotirauhan piirissä eikä voida pitää ainakaan ongelmattomana ajatusta siitä, että kotirauhan suojan tarpeen kannalta ei olisi merkitystä sillä, tapahtuuko näppäimistökuuntelulla seurattava toiminta asumiseen käytettävässä vai muussa tilassa.

Kun lainsäätäjä on hyväksynyt ratkaisun poliisin ja Rajavartiolaitoksen osalta, minulla ei ole ehdotuksen osalta enempää lausuttavaa.

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saisi ehdotuksen mukaan jatkossa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys tullirikoksen selvittämiselle ja kyse on tullirikoksena pidettävästä huumausainerikoksesta.

Voimassa olevan lain mukaan ylimääräistä tieto saa käyttää edellä mainituin edellytyksin ja jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta.

Pidän kysymyksenalaisena, onko huumausainerikoksissa kysymys sellaisesta perustuslain 10 §:n 4 momentissa tarkoitetusta rikoksesta, joka vaarantaa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta.

Vaikka perustuslakivaliokunnan mukaan estettä ei ole ollutkaan sille, että ylimääräisen tiedon käyttöä koskevan säännöksen piiriin otetaan joitakin sellaisiakin yksittäisiä rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta mutta jotka kuitenkin vakavuusasteeltaan rinnastuvat muihin ylimääräisen tiedon käyttämisen edellytyksenä oleviin rikoksiin ja jotka täyttävät perustuslain 10 §:ssä luottamuksellisen viestin salaisuuden rajoittamiselle asetetut vaatimukset, perustuslakivaliokunta ei ole kuitenkaan pitänyt ongelmattomana sääntelyä, joka merkitsee ylimääräisen tiedon käytön mahdollistamista sellaisten rikosten yhteydessä, joista käytännössä useimmiten seuraa vain sakkorangaistus. (PevM 99/2022 vp – HE 275/2022 vp, s. 4–5)

Totean, että vaikka huumausainerikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enintään kaksi vuotta vankeutta, oikeuskäytännössä huumausainerikoksista useimmiten seuraa vain sakkorangaistus.

Poliisilain tätä ehdotusta vastaavaa muutosta säädettäessä hallintovaliokunta kuitenkin viittasi perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöön, jonka mukaan perustuslakivaliokunta on katsonut huumausainerikosten kuuluvan yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin. Hallintovaliokunta totesi, että huumausainerikosten yleinen haitallisuus sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta perustelee ylimääräisen tiedon käytön mahdollistamista rikoksen selvittämisessä ja piti perusteltuna, että huumausainerikos sisällytetään ylimääräisen tiedon käyttämisen mahdollistavaan poliisilain 5 luvun 54 §:n 2 momentin perusterikosluetteloon (HavM 42/2022 vp – HE 275/2022 vp s. 8–9).

Kun näin on poliisilain kohdalla säädetty, minulla ei ole ehdotuksen osalta enempää lausuttavaa.

Oikeusasiamies
Petri Jääskeläinen

Esittelijäneuvos
Mikko Eteläpää

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.